

**О. О. Дудкіна, асп., НУХТ,  
Київ busetko@gmail.com**

## **ФІЛОСОФУВАННЯ ПЛАТОНА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ФІЛОСОФІЇ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ**

*"Людина – не більше ніж вузол взаємин"*  
**Антуан Де Сент Екзюпері**

Від того, що саме ми залишимо по собі, інколи залежить не тільки майбутнє членів нашої родини чи друзів, а й доля всього суспільства в цілому. Культурна спадщина, успадкована людством від попередніх поколінь, неодмінно дає результат і відтворюється у майбутній духовній і матеріальній діяльності.

Ім'я Платона (428–347 до н. е.) – найвидатнішого учня, послідовника і систематизатора поглядів Сократа в античній філософії, "викарбовано" у більшості підручників з філософії, як людини, яка залишила невід'ємний слід у культурній спадщині всього людства. У 385 р. до н. е. він за-снував в Афінах "Академію" – філософську школу, яка існувала до 629 р. н. е. (школа отримала назву "Академія", оскільки знаходилась у гаю, присвяченому античному герою Академу). Майже всі твори Платона збереглися повністю: один монолог "Апологія Сократа", 34 діалоги та 13 листів. Більшість з них написані в художньо-діалогічній формі. Головна дійова особа – Сократ. У цих творах міститься чимало міфів. Використовував їх Платон свідомо, заради популяризації своєї концепції і для посилення художності свого вчення. Такі зусилля не могли не проявити вплив на формування філософування наступних поколінь. Вчення Платона – система об'єктивного ідеалізму. До неї входять онтологія (вчення про буття), теологія (вчення про бога), космологія (вчення про світ), космогонія (вчення про походження світу), психологія (вчення про душу), гносеологія (вчення про пізнання), етика (вчення про моральність) і соціологія (вчення про суспільство). Всі елементи цієї системи – єдине ціле, скріплене оригінальним вченням про ідеї. Відповідно до вчення Платона про державу, людина повинна, не боячись ні відторгнення, ні самотності, зробити над собою моральне зусилля для того, щоб перейти до вищого, проясненого буття. Ця аналогія стає тим більш цікавою, коли додати, що Платон слідом за орфіками і Піфагором приймає ідею перевтілення душ – метемпсихоз. Платон говорить про анамнезис – пригадування попереднього життя і робить його центральним поняттям своєї теорії пізнання. При цьому є істотна відмінність від індуїстської і буддистської концепції перевтілення. Відповідно Платону, до входження у світ втілень душа перебуває безпосередньо у світі ідей. Саме тому самозаглиблення – це необхідна умова розуміння сутності світу. Людина, що пізнала глибини себе, може прийти до розуміння виходу за межі світу речей, у якому вона ув'язнена як у Печері. Таким чином, пізнання і самопізнання є передумовами звільнення і просвітління. Якщо

після смерті посередня людина одержує нове втілення, то шляхетний і мудрий іде в царство ідей. Саме піднесення людини до світу вічних ідей наповнює смислом всі інші сторони платонівського вчення про людину – ідею андрогінізму, що виражає злиття чоловічого і жіночого в новій, більш високої якості, ідею співвідношення людського і божественного начал у світі, ідею безсмертя індивідуальності. Тільки прилучення до світу ідей робить людину людиною. Ця ідеалістична спрямованість вчення Платона набула всебічного розвитку в античній і наступній західній філософії. Платонізм, традиція філософствування в дусі Платона, починається ще при його житті у філософській школі Платона – Академії і продовжується в так званому середньому платонізмі, неоплатонізмі, гностицизмі, пронизує все Середньовіччя, епоху Відродження і доходить до нашого часу.

В середньовічній схоластиці спочатку неподільно панував платонізм, на позиціях якого стояв Августин, і ареопагітики. Саме на основі платонізму (неоплатонізму, августиніанства, аріопагітиків) схоласти розкривали систему християнського світогляду. Найбільш відомими схоластами на-прямку платонізму були Ансельм Кентерберійський (1033–1109), автор онтологічного доказу існування Бога, і Бонавентура (Іоанн Феданца), яко-го католицька церква проголосила богословом серафімічеським (theolo-gus serafimicae). Потяг релігійної думки до платонізму, або неоплатонізму, був природним. Адже як не побачити глибокої релігійної натхненності са-мого Платона? Як не вбачати в його богові, який не обманює і не помиля-ється, в його богові, який сам є трансцендентне Благо, або Деміург, який чинить воістину тільки благо, як не побачити в цьому платонівському бо-гові пряму аналогію бога біблійних релігій? Чи можна знайти в диспутах і писаннях середньовічних філософів більш блискучий доказ появлення істинної християнської, або ісламської, душі, ніж Благо Платона? Св. Авгу-стина призвело до бога читання платонівських книг. Він сам оповідає, що саме з цих книг його бентежна, розтривожена душа, вражена видовищем панування в світі зла, зрозуміла, що є тільки один бог, а не два – бог бла-га і бог зла. Саме платоніки утвердили св. Августина в думці про те, що бог є діюче Благо, невичерпне джерело досконалості і краси. Бог платоні-ків, згідно св. Августина, тотожний богу християнської релігії. Бог платоні-ків – це благо, до якого завжди було спрямовано, не усвідомлюючи цього, стривожене серце Августина, благо душі, єдине, вічне і незмінне благо, яке одне заслуговує того, щоб слідувати йому.

"Що є все те, що не є вічним?", – запитував св. Августин. Відлуння його слів відтепер і надалі не змовкне на Заході. П'ятнадцять століть потому інший мислитель, запеклий противник біблійної ортодоксії Б. Спіноза, буде говорити ще про бога як про єдине благо, володіння яким переповнює душу величчю і непорушним добром.

Душа – ось найголовніше слово платоніків і, в кінцевому рахунку, осередок платонівської філософії. Середньовічний платонік зачарова-ний своєю душею, фактом володіння нею, або, точніше, тим фактом, що в нього є душа. Коли середньовічний платонік, дотримуючись завіту

Сократа, прагне пізнати себе, він прагне пізнати свою душу. Саме в пізнанні своєї душі він знаходить блаженство. Для середньовічного платоніка душа є щось настільки піднесене, невивчене, що між нею і всім іншим в світі немає нічого спільного . більш загальної міри. Тому не до світу і його пізнання, а до душі має звернутися філософ, адже саме у глибинах душі знаходиться істина. Звернись знову до своєї душі, повернись в її глибини – такий рецепт Августина. В XI ст. майже такі слова вийдуть з -під пера св. Ансельма, а ще двома століттями пізніше їх переповість св. Бонавентура.

Істина знаходиться в глибинах душі – про це ми дізнаємося з вчення Платона. Але для середньовічного платоніка істина – це сам бог. Вічна істина і витік будь-якої істини, сонце і світло світу – це ще один текст, ще один платонівський образ, який постійно відтворюється в середньовічній філософії і який дозволяє безперечно виявити розум і натхнення Платона.